

Gospoda moja, „Slomškova zveza“ ni prava pot k ljudstvu; ta zveza je „pons asinorum“ za izdajalce našega stanu, ki iščejo lastnih koristi, ne pa koristi celokupnega učiteljstva.

Čudno in naravnost predrzno je to, da nas vabijo med ljudstvo ljudje, ki so nam naše življenje vedno le grenili, ki so napadali šolo, naš stan, nas in naše prijatelje. Kako neki bi bilo mogoče stopati med ljudstvo z ljudmi, ki zadnji čas na tako ostuden način napadajo našega najboljšega prijatelja in častnega člana naše „Zaveze“, prvega občana ljubljanskega, g. župana in državnega poslanca Ivana Hribarja. Ne, s temi ljudmi ne moremo in ne smemo vzporedno korakati in ti ljudje nam tudi ne smejo kazati poti med ljudstvo. To pot bomo že našli sami, in sicer najprvo potom roditeljskih večerov in njih glasila „Domačega ognjišča“, ki naj s pomočjo učiteljstva najde pot v vsako slovensko hišo! (Splošno odobravanje; predavatelju čestitajo zastopniki češkega, hrvaškega in srbskega učiteljstva)

Italijanska nemožatost.

(iz koprškega okraja.)

Slučajno nam je prišel v roke italijanski list „Il Lavoratore“ z dne 16. avgusta t. l., v katerem se pritožuje nekdo, da učiteljska društva ne delajo za izboljšanje učiteljskih plač. Popisuje, da se je sešel pred meseci odbor, ki se je zavzel za to, da se da vsaki učiteljski osebi letnih 400 K draginjske doklade. Sešel da se je odbor, ki je sestavil načrt zakona, po katerem bi imela vsaka učiteljska oseba po 30 letnem službovanju letnih 3600 K plače, a pravi, da tudi iz tega ni nič. Ker povprašujejo tudi nekateri slovenski učitelji, kako je z vso akcijo, nam bodi dovoljeno, da vso zadevo nekoliko pojasnimo.

Marca meseca t. l. se je sešel v Pulju odbor, obstoječ iz 8 italijanskih, 2 hrvaških in 2 slovenskih odbornikov. Kot je razvidno, so imeli italijanski odborniki veliko večino, a ker so sami Italijani poudarjali, da tu ni ozirov na narodnost, pač pa da se moramo zavzeti za učiteljske interese skupno, se je lotil odbor dela, ne oziraje se na to, da so bili zastavljeni Slovani. Hrvati in Slovenci so imeli že sestavljene načrte glede nastavljanja, plačevanja, upokojevanja in discipliniranja, a Italijani so imeli le kratek memorandum, obstoječ iz 12 točk. Sestavil se je v obrisih načrt, za katerega se je soglasno izrekel ves odbor. Vladala je edinost, in tov. Bajčič je prevzel nalogo, da sestavi načrt načisto v hrvaškem in italijanskem jeziku, kar je izvršil v dovolj kratkem času. Določeno je bilo tudi, kadar bo sestavljen načrt načisto, da ga predložimo vsi obenem z enako se glasečimi peticijami po dež. odboru dež. zboru in skupna deputacija da ga vroči c. kr. namestniku. Italijanov pa se je oprijela taka sila, da niso mogli počakati, da bi bil načrt sestavljen načisto in določili so za deputacijo že dan 18. marca. Isti dan je šla k c. kr. namestniku praznih rok deputacija, obstoječa iz dveh Italijanov in enega Hrvata. Namestnik je odpravil to deputacijo, z izgovorom, da brez deželne odbora ne more pomagati.

Mimogrede bodi povedano, da dež. zbor istrski ne zboruje že tri leta in to zaradi tega, ker je pred tremi leti odgovoril vladni zastopnik na neko slovansko interpelacijo v slovanskem jeziku. Italijanska večina je zaradi tega vstala in odšla iz zbornice, v katero se noče povrniti, dokler vlada ne zagotovi, da se ne bo slišala v istrskem deželnem zboru iz ust vladnega zastopnika nikdar več slovanska beseda. Dokler obstoja člen 19. osnovnega zakona, ne more vlada tega obljubiti.

Istrski dež. zbor je zboroval pred nekoliko leti v Poreču, kjer so slovanske poslance kar javno zasramovali in napadali,

da niso bili varni niti življenja, saj so jim odrekli celo stanovanje. Tako je mislila italijanska večina, da se jih najlože odkriža. Vlada je bila prisiljena razpustiti deželni zbor in ga sklicati v Pulj, in ker ni bilo tudi ta miru, kasneje v Koper. Ker ni pokazala vlada sedaj toliko eneržije, da bi razpustila kljubujoči dež. zbor, stavlja italijanska večina kot predpogoj za redno delovanje, da se skliče dež. zbor v Poreč. Vlada, ako hoče biti količkaj konsekvantna in pravična, ne more ustreči zahtevam večine, zaradi česar smo že tri leta brez deželnega zbora, kar je vzrok, da je učiteljstvo prisiljeno stradati. Italijanskim poslancem ni mar za to, da strada učiteljstvo cele dežele, oni ne poznajo ni človekoljubja ni pravice, ko jim gre za njih italijanska komoristična načela. In ob tem se razbijajo vse naše prošnje, peticije in zahteve.

Dopisnik v „Lavoratore“ govori dalje o štrajku, a najbrže ne ve in ne pomisli, s kakšnimi težavami je v zvezi uspešen štrajk. K uspešnemu štrajku je v prvi vrsti potreba zaupnosti, močatosti in edinosti, a ravno tega med istrskim učiteljstvom ni. Da je to resnica, naj navedem samo to:

Odbor v Pulju je sklenil, da dá natisniti dvojezičen načrt in tega da predloži z enako se glasečimi peticijami, a kmalu so se Italijani premislili in zahtevali, naj se tiska načrt v vsakem jeziku posebej in to iz vzroka, da jih kolegi napadajo. Zaradi ljubega miru in da se obvaruje edinost, so jim morali Slovani to dovoliti, drugače bi bil razdor takoj od pričetka. Ni jim bilo dosti to. V načrtu je skupni odbor določil, da se ustanovi pri dež. šol. svetu disciplinarni senat, obstoječ iz slovanskega in italijanskega oddelka. Kaj pa so naredili Italijani? Ne da bi koga obvestili, so izpustili slovanski senat in s tem pokazali, četudi so ob zborovanju zatrjevali, naj vsak ljubi svojo narodnost in spoštuje druge, da so oni v prvi vrsti zagrizeni lahoni, ki ne spoštujejo nobene druge narodnosti, in šele potem so učitelji, a pokazali so tudi, da ni pri njih močatosti, zaupnosti in edinosti; edini so le v preganjanju Slovanov. In v družbi takih koleg naj bi štrajkal slovanski učitelj? Nikakor ne, ako imajo kaj razuma in previdnosti!

Pa kaj bomo govorili o močatosti med učiteljstvom, ki je ni sploh med istrskimi Italijani! Vsakemu je znano, s kako slovesnostjo se je odpovedal deželni glavar Rizzi. Nikdar ni preklical te svoje slovesne odpovedi in vsak bi mislil, Rizzi ne glavaruje več. A kaj še! Samo kdor vidi dopise deželnega odbora, pa se lahko prepriča, da jih še vedno podpisuje deželni glavar Rizzi, najbrže zato, ker bi jih drugače moral podpisovati njegov namestnik, ki je Slovan. Če ni močatosti pri prvem možu v deželi, kje naj bo potem?

Zaradi teh razlogov svetujemo slovanskim kolegom, naj se nikakor ne podajajo v štrajk, a če hočejo italijanski kolegi štrajkati, prosto jim, čeprav bi bilo bolje tudi zanje, če bi nastopili pot pravice in močatosti. Povedali naj bi italijanskim poslancem v Istri, da imajo pravico živeti tudi Slovani v Istri; povedali in predložili naj bi poslancem, da je njih postopanje svojeglavno, neopravičeno in brutalno in ne bo imelo dobrih posledic. S takim postopanjem ne kažejo olike in omike. Vlada je prisiljena priznati, da bivajo Slovani v Istri, saj jih je vendar nad $\frac{2}{3}$, a oni izgovor Italijanov na njih staro posest je jako piškav. Tudi Musalino bi se bil lahko izgovarjal, da je že njegova stara pravica pobijanje drugih ljudi. Ako pojde v Istri tako naprej, mora priti do vladnega komisarja, ker drugače bi postala Avstrija v zasmeh vsem drugim evropskim državam, saj bi ji lahko rekla celo Turčija: „Hodi domov in uredi svoje dežele!“

Ako bi bili italijanski poslanci v Istri pravicoljubni, bi se dalo ljudsko šolstvo z državno podporo prav lahko urediti, tako da bi bilo učiteljstvo in ljudstvo zadovoljno; seveda bi se v to morale porabiti tudi vsote, ki jih porablja deželni odbor očito in skrivoma v raznarodovanje Slovanov. Komu ni znana javna tajnost, kako je bivši deželni glavar podpiral raznarodovalno „Pravo Našo Slogo“ in njene urednike. In tako se godi še vedno.

Slovanskim kolegam je jasno, kje tiči vzrok naši bedi, a italijanskim, kaj morajo narediti, ako hočejo res uspešno sodelovati za odpravo bede. Štrajk naznanjati ne pomaga nič. Kdo bo štrajkal, mogoče italijansko učiteljstvo koprškega okraja, ki je ustanovilo svoje okrajno društvo pred dvema letoma? Na prvem obnem zboru je nasprotoval društvu italijanski okr. šol. nadzornik in zaradi tega ni ničesar več slišati o življenju tega društva.

Književnost in umetnost.

Slovenski posojilničar. Drugi, popravljeni in pomnoženi natis „Navoda o snovanju in poslovanju slovenskih posojilnic“. Spisal in založil Ivan Lapajne v Krškem. Tiskala „Zadružna tiskarna“ v Krškem. 221 + XVI strani v navadni osmerki. Cena: 3 K trdo in lično vezani, 2 K 40 h mehko vezani in 2 K broširani iztis. — Slovenske posojilnice rastejo kakor gobe po dežju. Pred 30 leti jih ni bilo 30, a zdaj jih bo kmalu blizu 300; zakaj obveljalo je že skoro tudi na Slovenskem Reiffeisenovo načelo, po katerem ne bi smela biti nobena župnija brez posojilnice. Da pa ti zavodi dobro uspevajo, morajo imeti potrebne navodil, po katerih se jim je ravnati. To je stari posojilničar g. Lapajne izprevidel že pred 12 leti, ko jih je bilo na Slovenskem komaj 100. Zato je bil izdal že leta 1895. to navodilo v prvem natisku v 800 izvodih, katere je bil, kakor pravi v predgovoru tega drugega natiska, v teku desetih let popolnoma razpečal, in to nekoliko za denar, nekoliko za Bog plati. Zaraditega in zaradi vedno rastočega števila novih posojilnic je bilo treba tega novega natiska, ki pa je čisto predrugačen, jako pomnožen in le malo prvemu podoben. Vrhutega ima svečano obliko, zakaj poklonil je ta drugi natisk „očetu slovenskih posojilnic“, g. Mihi Vošnjaku, ki praznuje letos sedemdesetletnico svojega rojstva in čigar slika in življenjepis krasita knjigo. Knjiga je spisana bolj na podlagi prakse kakor teorije. Ni čuda! G. Lapajne vodi dve posojilnici v Krškem že 22 let; ustanovil je še kakih 30 slovenskih posojilnic; on je v imenu celjske „Zadružne zveze“ revizor teh zavodov, ki jih je sicer tudi že pred leti, ko ni bilo obligatorične revizije, pregledoval po Krajskem in Primorskem. Svoje izkušnje je priobčeval osem let v svojem organu „Slovenska zadruha“ in zdaj jih priobčuje zopet v tej knjigi. Knjiga navaja nekatere novosti, ki so dozdej docela manjkale v slovenski zadružni literaturi. Ona razpravlja na pr. o natančni uvedbi praktičnega dospetnika, prinaša nekaj amortizacijskih tabel za hipotekna posojila in izkuša pojasniti nekatere dvome o pravilnem knjigovodstvu. Pisatelj je v razpravi o posojilniškem knjigovodstvu prevzel veliko po S. Premrouovi knjigi, ki ima v tem oziru višek popolnosti. Na koncu knjige je pisatelj razvrstil zakone in odloke, ki so važni za zadružništvo. Besedilo teh zakonov je navedeno doslovno po dotičnih številkah državnega zakonika. Zato pač oprostí cenj. čitatelj nekaterim zastarelim in neokretnim izrazom, ki jih tudi pisatelj ni predrugačil.

Politiški pregled.

* **Prihodnji vojni proračun.** Delegacije se skličejo najbrž za sredi meseca novembra. Vojni proračun je že sestavljen ter ne bo prinesel presenečenja, temveč se bo gibal v mejah zadnjih let. Za organizatorične reforme se ne bo zahtevalo zvišanja proračuna, ker manjka potrebni material novincev. Le glede preživljanja armade se zneski v proračunu nekoliko zvišajo zaradi splošno podražitve. — Za novi artilerijski material, za kar znaša

skupna zahteva 165 milijonov kron, je treba še dovoliti ostanek 50 milijonov kron. Od volje obeh finančnih ministrov je odvisno, ali se bo ta ostanek obenem dovolil, ali se bo vojna uprava morala letos zadovoljiti le z enim delom. Takoj po vojaških manevrih se začne tozadevne konference med skupnimi ministri, obema ministrskima predsednikoma in finančnima ministroma. Pri teh posvetovanjih se odloči tudi o tem, ali se naj častniške plače že letos regulirajo. Vojni minister vsaj upa, da doseže v predstojećem delegacijskem zborovanju potrebne milijone za artilerijo in zvišanje častniških plač.

* **„Nova Doba“** poroča, da stopi pri prihodnjih deželno-zborskih volitvah „Slovenska Gospodarska Stranka“ prvič v volilno borbo, to pa kot odločno narodna ter skrajno in brezobzirno demokratska stranka.

* **Moravski deželni šolski svet — razdeljen.** Z dnem 24. avgustom je moravski deželni šolski svet razdeljen v dve narodno ločeni sekciji. Češka sekcija je imela že prvo sejo, nemška se je pa sestala v sejo dne 29. avgusta. Ali bi kaj enakega ne bilo mogoče n. pr. na Štajerskem.

* **Poljski jezik pri orožništvu.** Iz Levova poročajo, da je gališko namestništvo odredilo, da bo odslej za vso Galicijo uradni jezik za orožništvo poljski in ne več nemški.

* **Moč nemških soc. demokratov.** Bebel je navedel na mednarodnem shodu soc. demokratov v Stuttgartu, da je bilo oddano pri zadnjih državnozbornih volitvah na Nemškem 3.500.000 glasov za soc. demokrate. Od vseh nemških volilcev je 800.000 organiziranih socialnih demokratov, ki so v enem mesecu zložili 166 tisoč mark (199 tisoč kron) za volilni fond.

* **Tiskovna svoboda v Bosni.** Sodišče v Mostaru je obsodilo urednika srbskega lista „Narod“ Risto Radulovića zaradi članka „Tuje časopise o Bosni in Hercegovini“ na dva in pol meseca težke ječe, zaradi podlistka „Pri Maksimu Gorkem“ pa na 200 K globe, oziroma 20 dni zapore. V zadnjem času so obsodbe časnikarjev v Bosni na dnevnem redu — kakor na Ruskem! Bedna Bosna, kjer gospodarijo tujei!

* **Češka socialna demokracija** je imela svoje zborovanje od 11. do 15. avgusta v Plznu. Iz raznih poročil je posneti, kako silno napreduje ta stranka na Češkem. Pri predzadnjem zborovanju se je poročalo, da ima stranka 1516 organizacij, letos pa že, da jih ima 1922. Pri državnozbornih volitvah letos si je priborila stranka 24 mandatov, dočim so ji nasprotniki pre-rokovali, da jih dobi kvečjemu 8. Od 1.086.000 volilcev je glasovalo za češke soc. demokr. kandidate 400.900 volilcev, torej 37 %. Ker je bilo na Češkem 10 strank v volilnem boju, je jasno, da je soc. demokracija najmočnejša stranka. A tudi v nemških delih dežele je oddalo 20—25 tisoč čeških delavcev svoje glasove nemškim soc. dem. kandidatom. — Tudi časopise stranke silno napreduje. Tako se tiska „Zač“, ki se prodaja po krajcarju, danes v 90.000 izvodih. Tukaj se vidi, kaj premore vztrajno organizacijsko delo.

* **Nadvojvoda Karel Franc Jožef — prestolonaslednik.** „Magyar Szo“ prinaša tole senzačno vest: Na dan pokopa nadvojvode Otona je v pričo vsega dvora prestolonaslednik Franc Ferdinand nagovoril Otonovega najstarejšega sina Karla Franca Jožefa sledeče: „Dragi nečak! Osiretel si, in tvoja mati ter jaz sva prevzela nalogo, da te pripravljava na bodoči poklic. V tej uri te prosim, smatraj jo kolikor moreš resno, zakaj namenjen ti je vzvišen poklic, prestol. Trudi se, da postaneš tak mož, ki je vreden prestola. Z očetovsko ljubeznijo te bom podpiral v tem stremljenju.“

* **Mednarodni socialistički kongres v Stuttgartu** je zaključen. Na dnevni red plenarne kongresne seje je prišla resolucija o militarizmu, ki jo je bil sestavil pododsek komisije glede vprašanja o militarizmu. Resolucija akeptira Bebelove nazore z Adlerjevo modifikacijo. Ista se glasi približno: Boj proti militarizmu je nerazdružljiv od socialističkega razrednega boja in vojne so pojav kapitalizma. Vojne prenehajo šele, ko preneha socialni kapitalistiški red. Shod smatra za dolžnost proletarijata in njega parlamentarnih zastopstev, da se bori proti vsakemu oboroženju in odklanja vse tozadevne kredite. Internacionala ne more predpisati neizpremenljive oblike glede anti-militarističnega boja, mora pa ojačiti in združiti v skupen boj razne tendencije, ki se protivijo militarizmu in vojni. — Resolucija navaja potem razne prilike, ob katerih je proletarijat po-